

לשמוע קול תורה – מצווה בפרשה

פרשת וזאת הברכה

חיוב תלמידי חכמים בתשלום מיסים

האם תלמידי חכמים חייבים בתשלומי מיסים המשמשים לשמירת העם?

בפתיחת הפרשה מופיעות ברכות הנוגעות לכלל ישראל:

"אף חֲבֵב עַמִּים כָּל קְדוֹשֵׁי בְּיָדָךְ וְהֵם תִּכְּפוּ לְרַגְלְךָ יִשְׂא מִדְּבַרְתֶּיךָ" (דברים לג, ג).

הגמרא דורשת מפסוק זה שתלמידי חכמים פטורים מתשלומי מיסים:

"רב נחמן בר רב חסדא רמא כרגא ארבנן, אמר לו רב נחמן בר יצחק: עברת אדאורייתא [...] דכתיב: אף חובב עמים כל קדושי בידך, אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא: רבוננו של עולם, אפילו בשעה שאתה מחבב עמים – כל קדושי יהיו בידך. והם תכו לרגלך – תני רב יוסף: אלו תלמידי חכמים, שמכתתים רגליהם מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה. ישא מדברותיך – לישא וליתן בדבורותיו של מקום" (בבא בתרא ח, א).

פירוש: רב נחמן בר רב חסדא רצה להטיל מיסים על תלמידי חכמים. אמר לו רב נחמן שהוא עובר על איסור תורה כי כתוב בפסוק שלנו שגם כשהגויים שולטים על ישראל ("אף חֲבֵב עַמִּים") תלמידי החכמים ("כָּל קְדוֹשֵׁי") מוגנים בידי ה' ("בְּיָדָךְ"), ועל כן אינם צריכים לשלם את מיסי השמירה.

האם יש מכאן מקור לפטור תלמידי חכמים מתשלום מיסים בזמננו?

שאלה בנושא זה הובאה לפני הרדב"ז:¹

"שאלת ממני אודיעך דעתי על מחלוקת אשר נפל בירושלם בין הבעלי בתים ובין החכמים על ענין פריעת שומרי השכונה" (שו"ת הרדב"ז חלק ב סימן תשנב).

במקרה המתואר טענו בני העיר כי אין ביכולתם לדאוג לשמירה בלי התגייסות של הכלל. החכמים התעקשו כי יש צורך בשמירה, אך ביקשו לפטור עצמם מתשלום. הרדב"ז ענה כי במקרה זה הואיל ותלמידי החכמים דרשו את השמירה אין טענתם טענה, וודאי שעליהם להשתתף במימונה. על גבי תשובה זו הוא הוסיף:

"ואף על פי שיש טעם אחר, כי מסופק אני אם יש עתה מאן דלא בעי נטירותא, איני נכנס בחקירה זו עתה כי דברי יעציבו את קצת חכמים, ולכן השתיקה טובה מהדבור".

כלומר, כבר בתקופתו טען הרדב"ז שלא הגיוני לומר שתלמידי חכמים אינם צריכים שמירה.

בתקופה קרובה יותר לימינו כתב החתם סופר שדין הפטור אינו שייך במיסים שנועדו לשמירת כל המדינה:

"ודע דלפי עניות דעתי לא קפטרי רבנן אלא ממס וחומה שהם מצד גלות ישראל בין אומות העולם [...] אבל שמירה כדרך שמלכות נשמרים ממלכויות אחרים גם תלמיד חכם חייב" (חידושי חתם סופר, בבא בתרא ח, א).

נוסיף שבימים עברו רוב תלמידי החכמים היו משרתים את הציבור בחינם והיו מתפרנסים בדוחק בזמן המועט שנותר בידם, ועל כן היה מקום לבוא לעזרתם ולפוטורם ממיסים, אולם היום הדברים מעט שונים.

הרב עוזיאל הכריע גם הוא כי יש לחייב את תלמידי החכמים בתשלום מיסים, והסביר שהמיסים הם כצדקה לעזרה לעניים. הואיל ותלמידי החכמים חייבים ככולם במצוות צדקה עליהם להשתתף ולתת

¹ רבי דוד בן זמרא. נולד ב-1479 בספרד, נפטר ב-1573 בצפת).

את חלקם – "וכי תלמידי חכמים פטורים ממצוות?!" (משפטי עוזיאל יו"ד סימן לט). בדרך זו פסק גם השרידי אש (חלק א סימן קלח).
נמצינו למדים שכבר בדורות הקודמים הכריעו גדולי המשיבים, הן האשכנזים הן הספרדים, שתלמידי החכמים חייבים כיום בתשלום המיסים.

מסקנה: בהלכה אין מקום לטענה שהלומדים הם ששומרים על האומה בלימודם ועל כן פטורים מלסייע בממונם או בגופם.

שאל דוד בוצ'קו